

Висновки. Отже, в подальшій перспективі, необхідне впровадження і підтвердження ефективності створення ситуацій успіху. Це надасть багатьом учням ЗООП розкрити свій внутрішній потенціал і в загальному підняти свою самооцінку, що закономірно підвищує статус серед однолітків.

Головний зміст діяльності учителя полягає в тому, щоб кожен учень, був успішний. Створення ситуації успіху в інклюзивному просторі для дітей з порушеннями ОРА, підвищення їх самооцінки, розвитку почуття власної значущості – одне з найважливіших соціальних завдань.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ PECS ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

УДК:376.091.33-056.36

*Мончак Т. В.,
студентка спеціальності 053 «Психологія»,
освітнього рівня «Магістр»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність. За даними ВООЗ у світі одна дитина зі 160 дітей страждає на розлад аутичного спектру. Однією з найпоширеніших його форм є ранній дитячий аутизм (РДА, синдром Каннера). На сьогоднішній день аутизм визнаний розладом розвитку нервової системи, що характеризується порушенням соціальної взаємодії, вербальної і невербальної комунікації, повторюваною поведінкою, складнощами у взаємодії із зовнішнім світом.

Більшість дітей з РДА практично не вміють спілкуватись і самостійно не звертаються до оточуючих з проханнями, скаргами, бажаннями поділитись враженнями тощо. У чверті з них взагалі не розвивається зв'язне вербальне мовлення. Труднощі в спілкуванні часто призводять до проблемної поведінки.

Тому, одним з основних завдань інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, до яких відносять і дітей з РДА, є підбір та використання соціально прийнятних і доступних способів передачі інформації дітьми з аутизмом про їх власні потреби іншим особам – педагогам, одноліткам, батькам (Матеріали науково-практичної конференції, 2014).

Вітчизняні фахівці, що досліджували невербальну комунікацію, більшу увагу сконцентрували на жестовій мові, міміці (Т.А. Ладиженська, Є.А. Петрова). Однак, Алан Піз і його послідовники вважають, що для дітей з РДА такі форми спілкування не є ефективними, адже у більшості з них відсутня імітація. Тож повторити жест і без слів «пояснити» свою потребу для них надзвичайно складно.

Вибір відповідної альтернативної системи комунікації має ґрунтуватися на початкових навичках дитини – в сфері візуального сприйняття, дрібної моторики, різноманітності мотиваційних чинників і сфері інтересу, а також первинних навичок комунікації – спонтанного погляду, наближення до оточуючих людей і т.п.

Найбільш доступним способом комунікації для дітей з РДА, на нашу думку, є система альтернативного спілкування PECS (Picture Exchange Communication System) – система обміну інформацією за допомогою зображень, яка була розроблена доктором Енді Бонді та його колегою Лорі Фрост (1985 р.). Ця методика комунікації базується на теорії Скіннера про вербальну поведінку, а також емпіричних дослідженнях. Для її використання не потрібне дороговартісне обладнання та матеріали, однак її впровадження можливе лише після спеціального навчання (Bondy, A., 2011).

Система PECS – це модифікована програма прикладного поведінкового аналізу з навчання невербальної символічної комунікації. Навчання дитини такої комунікації відбувається з використанням позитивної поведінкової підтримки. Більша кількість карток PECS забезпечує широту вибору бажаного чи потрібного дитині. Завдяки використанню карток дитина з РДА матиме можливість спілкування з однолітками, що сприятиме успішній соціалізації.

Автори стверджують, що використання для комунікації карток PECS пришвидшує розвиток розмовного мовлення дітей з РДА завдяки сполученню вербального і візуального стимулів в процесі обміну інформацією.

До основних переваг використання карток PECS, М. McDonald відносять (D. Battaglia, M. McDonald, 2015):

1. швидкість отримання базових функціональних навичок комунікації;
2. можливість виявляти ініціативу і спонтанно вимовляти слова;
3. доступність спілкування з оточуючими стає для невербальних дітей.

Формування комунікації за системою PECS потребує чіткого дотримання певних етапів (A. Bondy, L. Frost. (2011):

I – спостереження за дитиною, визначення її мотиваційних стимулів, підбір та оптимізація навчального матеріалу, встановлення контакту;

II – навчання спілкуванню, обмін з педагогом зображеннями бажаного предмета або діяльності;

III – закріплення та автоматизація попередніх навичок в різних ситуаціях і з різними людьми.

IV – навчання обирати з двох або більше зображень бажане. Вводиться користування альбомом з зображеннями, за допомогою якого дитина зможе будувати більш деталізовану комунікацію з іншими.

V – навчання будувати прості речення, починаючи зі словосполучення «Я хочу». Додаються прикметники та дієслова.

VI – навчання за допомогою карток відповідати на питання пов'язані з її бажаннями (предмети, діяльність).

VII – навчання відповідати на більш ширше коло питань (про відчуття, емоції).

Система альтернативної комунікації PECS є ефективною в роботі з особами різного рівня розвитку, які мають відхилення в комунікативній, пізнавальній та моторній сферах. Результати застосування методики можуть варіюватись в залежності від індивідуальних функціональних можливостей. Саме тому навчання за системою комунікації PECS повинно проходити на індивідуальних заняттях корекційного спрямування.

Організація навчання за системою комунікації картками PECS передбачає врахування наступних умов оволодіння дитиною з РДА альтернативними способами спілкування:

- наявність, навіть в самому обмеженому форматі, у дитини потреби в передачі будь-якої інформації іншій людині;
- наявність продуктивного контакту між педагогом та дитиною;
- створення комфортного для дитини розвивального середовища;
- врахування індивідуальних особливостей та можливостей дитини.

Обов'язковою умовою успішного впровадження системи карточок PECS є підключення до процесу навчання сім'ї. Для підвищення ефективності альтернативної системи комунікації батькам рекомендовано оволодіти базовими навичками навчання користуванню картками для розвитку дитини.

Сформовані навички альтернативного спілкування допоможуть дитині з РДА налагоджувати міжособистісні контакти в інклюзивному просторі не лише вчителем та асистентом, а й з однолітками, що сприятиме їх успішній соціалізації.

Однак, як показала практика, в процесі навчання у багатьох дітей виникають труднощі, які не дозволяють послідовно просуватися в засвоєнні комунікативних навичок. Є випадки, коли діти взагалі не можуть засвоїти дану систему.

Можна зробити **висновок**, що у випадку відсутності вербальної комунікації у дитини з РДА, одним із найоптимальніших способів формування таких навичок може стати система альтернативної комунікації PECS. Однак, зазначена система формування альтернативних комунікативних навичок у дітьми з РДА потребує адаптації для ефективного впровадження в систему корекційної роботи вітчизняних інклюзивних освітніх закладів. Це і стане **предметом наших подальших досліджень**.

Список використаної літератури.

1. Матеріали науково-практичної конференції до Всесвітнього дня поширення інформації про аутизм «Аутизм в Україні. Сучасні реалії

надання допомоги людям з розладами спектру аутизму» 28-29 березня 2014, Громадська спілка «Захисту прав осіб з розладами спектру аутизму», Київ, 2014, с. 26. Режим доступу: <http://аутизм.com.ua/?p=913>

2. Battaglia, D., McDonald, M. Effects of the Picture Exchange Communication System (PECS) on maladaptive behavior in children with Autism Spectrum Disorders (ASD): A Review of the Literature. // *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*, Winter, – 2015. – P. 8–20.

3. Bondy, A., and L. Frost. A Picture's Worth: PECS and Other Visual Communication Strategies in Autism, 2nd ed. Bethesda, MD : Woodbine House. – 2011. – p.5.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЧУТТЯ ОБРАЗИ ТА ОБРАЗЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.942

*Набокова Д. О.,
студентка спеціальності 053 «Психологія»,
освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. В сучасному суспільстві зростає інтерес до розуміння емоцій, до управління емоційними станами як в міжособистісній, так і в професійній сферах. Специфіка переживання образи призводить до порушень міжособистісних взаємин і процесів соціальної адаптації: ускладнює життя образливої людини і життя людей, що оточують її, створює проблеми у спілкуванні та породжує конфліктні ситуації, що руйнують захисні сили організму. Актуальність роботи зумовлена необхідністю розробки теоретичного підґрунтя для вивчення переживання образи, образливості особистості. Інтерес до розробки цієї проблеми зумовлений також запитом практики щодо впровадження форм терапевтичної, психокорекційної та консультативної роботи, велика частка якої зводиться до подолання переживання образи.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема «образи», «образливості», «образливої людини» розглядалася філософами та теологами (М.А. Бердяєв, М. Бубер, Дж. Габер, Ж. Лабрюйєр, Ф. Ларошфуко, О.В. Мень, Ф. Ніцше, Публій Сір, О.І. Реріх, В.С. Соловйов, Б. Спіноза, М. Хайдеггера ін.); презентована в художній літературі (Ф.М. Достоєвський, В.В. Набоков, Л.М. Толстой, А.П. Чехов, М.О. Шолохов, В.М. Шукшин). Феномен образи розглядався в рамках психодинамічного підходу (Е. Блейлер, Н.Ф. Каліна, Х. Кохут, З. Фрейд, Е. Фромм, Х. Хензелер, К. Хорні, К. Юнг); трансактного аналізу (Е. Берн, М. Джеймс, Д. Джонгвард, Т.А. Харріс); екзистенційної психології (Ф. Перлз, І. Ялом); у психотерапевтичному, психокорекційному контексті